NADZOR RIBIŠTVA

V tem poglavju kratkega vodnika je pojasnjeno, kako EU prek svojega sistema za nadzor ribištva zagotavlja skladnost s pravili v okviru skupne ribiške politike (SRP). Ta sistem mora dobro delovati, da bodo pravila SRP učinkovita. Države članice so odgovorne za nadzor svojih ribolovnih in z njimi povezanih dejavnosti, Komisija pa preverja, kako države članice izpolnjujejo svoje obveznosti.

PRAVNA PODLAGA

— Členi 3, 4, 38 do 44 in 218 Pogodbe o delovanju Evropske unije;

— uredba o skupni ribiški politiki (Uredba (EU) št. 1380/2013 z dne 11. decembra 2013, osnovna uredba);

— uredba o vzpostavitvi nadzornega sistema Skupnosti za zagotavljanje skladnosti s pravili skupne ribiške politike (Uredba (ES) št. 1224/2009 z dne 20. novembra 2009 – uredba o nadzoru);

— uredba o spremembi sistema za nadzor ribištva (Uredba (EU) 2023/2842 z dne 22. novembra 2023);

— uredba o trajnostnem upravljanju zunanjih ribiških flot (Uredba (EU) št. 2017/2403 z dne 12. decembra 2017 – uredba o trajnostnem upravljanju zunanjih ribiških flot);

— uredba o vzpostavitvi sistema Skupnosti za preprečevanje nezakonitega, neprijavljenega in nereguliranega ribolova (Uredba (ES) 1005/2008) z dne 29. septembra 2008 – uredba o nezakonitem, neprijavljenem in nereguliranem ribolovu);

— uredba o Evropski agenciji za nadzor ribištva (Uredba (EU) 2019/473 z dne 19. marca 2019).

CILJI

Splošni cilj sistema EU za nadzor ribištva je poskrbeti za skladnost s pravili skupne ribiške politike (SRP). Čeprav je bil nadzorni sistem zasnovan za podporo skupni ribiški politiki, ki je osredotočena zlasti na eno od redkih izključnih pristojnosti EU, je bil prvotno mišljen kot nacionalna pristojnost. Države članice so tako odgovorne za nadzor svojih ribolovnih in z njimi povezanih dejavnosti in morajo poskrbeti, da gospodarski subjekti spoštujejo nacionalno zakonodajo v vseh fazah proizvodnje. Sprejeti morajo ustrezne ukrepe za nadzor, inšpekcijo in izvrševanje dejavnosti, ki se izvajajo v okviru skupne ribiške politike, vključno z določitvijo učinkovitih, sorazmernih in odvračilnih sankcij. Naloga Komisije je spremljati in ocenjevati, kako države članice uporabljajo pravila za nadzor.

OZADJE

Sistem EU za nadzor ribištva se je začel izvajati v okviru procesa za vzpostavitev skupne ribiške politike, prva uredba pa je bila sprejeta leta 1982. Ta uredba je bila večkrat

spremenjena, nato pa popolnoma prenovljena s sprejetjem uredbe o nadzoru, ki je začela veljati 1. januarja 2010 in je postala jedro nadzornega sistema EU. Po reviziji pravil za nadzor ribištva, ki se je začela maja 2018 in zaključila konec leta 2023, se zdaj uporablja Uredba (EU) 2023/2842 o spremembi uredbe o nadzoru.

Nadzorni sistem vključuje tudi uredbo o trajnostnem upravljanju zunanjih ribiških flot, s katero se zagotavlja okvir za izdajanje dovoljenj plovilom EU, ki lovijo v vodah zunaj nacionalne jurisdikcije držav članic, in plovilom, ki niso iz EU in lovijo v njenih vodah. Poleg tega je EU razvila instrument za ukrepanje proti nezakonitemu, neprijavljenemu in nereguliranemu ribolovu na svetovni ravni: Uredbo (EC) št. 1005/2008 (uredba o nezakonitem, neprijavljenem in nereguliranem ribolovu), katere cilj je preprečevanje uvoza proizvodov, ulovljenih s takšnim ribolovom, v EU. Uredba o nadzoru, uredba o nezakonitem, neprijavljenem in nereguliranem ribolovu ter uredba o trajnostnem upravljanju zunanjih ribiških flot skupaj tvorijo celovit nadzorni sveženj, ki zajema odgovornosti držav članic kot držav zastave, obalnih držav, držav pristanišča in držav trga.

EU je leta 2005 ustanovila Evropsko agencijo za nadzor ribištva s sedežem v Vigu, Španija, da bi izboljšala usklajevanje nadzornih dejavnosti držav članic. Določbe o delovanju agencije so določene v Uredbi (EU) 2019/473.

DOSEŽKI

A. Uredba o nadzoru

Uredba o nadzoru se uporablja za vse dejavnosti, povezane s skupno ribiško politiko, ki se izvajajo v vodah EU ali na ozemlju držav članic, ali jih izvajajo ribiška plovila in državljani EU, ne glede na to, kje delujejo. V njej so določeni pogoji za dostop do voda in virov ter pravila za nadzor vseh ukrepov za upravljanje ribištva, vključno z uporabo ribolovnih možnosti, zmogljivostjo ribiške flote in trženjem ribiških proizvodov. Ureja tudi nadzor ribolovnih dejavnosti in inšpekcijske preglede ter sankcije za kršitve. V nadaljevanju je navedenih nekaj glavnih pravil za nadzor, ki so bila nedavno revidirana.

1. Dostop do virov in sledenje

Vsa ribiška plovila EU morajo imeti veljavno dovoljenje za gospodarski ribolov. Za dejavnosti, za katere veljajo posebni pogoji, morajo imeti plovila tudi posebno dovoljenje za ribolov. Vsa ribiška plovila morajo biti opremljena z napravo, ki omogoča samodejno lociranje in identifikacijo prek satelitskega sistema za spremljanje plovil (VMS) ali kopenskega omrežja, vendar so nekatera plovila za mali priobalni ribolov, krajša od devetih metrov, začasno izvzeta do 31. decembra 2029. Ribiška plovila EU, daljša od 15 metrov, morajo uporabljati tudi sistem samodejnega prepoznavanja, ki je orodje, razvito predvsem za pomorsko varnost. Države članice morajo poskrbeti, da se za plovila, daljša od 18 metrov, ki predstavljajo veliko tveganje neskladnosti, nadzoruje obveznost iztovarjanja prek elektronskih sistemov za daljinsko spremljanje, tudi s kamerami na krovu.

2. Uporaba ribolovnih možnosti

Uporaba ribolovnih možnosti se nadzoruje na podlagi niza zahtev za registracijo in prijavo dejavnosti in ulova. Kapitani vseh ribiških plovil morajo voditi elektronski ribolovni ladijski dnevnik, v katerem beležijo informacije, kot je ulov vsake vrste (plovila,

krajša od 12 metrov, vodijo poenostavljen ladijski dnevnik). Izpolniti morajo deklaracijo o iztovarjanju, pa tudi deklaracijo o pretovarjanju, če je ulov pretovorjen z enega plovila na drugo, pri čemer sta obe deklaraciji v elektronski obliki.

3. Zmogljivost ribiške flote

Države članice morajo poskrbeti, da njihove flote ne presežejo najvišje ravni, določene za vsako državo članico. Spremljati morajo zmogljivost svojih plovil in preverjati, ali ustrezajo uradno navedeni tonaži in moči motorja. Nekatera velika plovila z visokim tveganjem neskladnosti morajo biti opremljena z napravami, ki stalno spremljajo moč motorja.

4. Rekreacijski ribolov

Obalne države članice morajo imeti vzpostavljen elektronski sistem, v katerem evidentirajo morski ulov iz rekreacijskega ribolova in poročajo o njem. Ta ulov je prepovedano tržiti ali prodajati.

5. Trženje

Države članice so odgovorne, da na svojem ozemlju v vseh fazah nadzorujejo trženje ribiških proizvodov in proizvodov iz akvakulture, od prve prodaje do prevoza in prodaje na drobno. Poskrbeti morajo, da so sveži in zamrznjeni proizvodi v celoti digitalno sledljivi na podlagi ustreznega označevanja v celotni proizvodni verigi. Digitalna sledljivost se bo po letu 2029 uporabljala tudi za predelane proizvode.

6. Nadzor

Države članice morajo poskrbeti za nadzor nad ribolovnimi dejavnostmi v svojih vodah, in sicer z neposrednim opazovanjem z inšpekcijskimi plovili ali zrakoplovi in odkrivanjem na daljavo z analizo podatkov iz satelitskega sistema za spremljanje plovil. Za izvajanje inšpekcijskih pregledov na morju, v pristaniščih, med prevozom, v predelovalnih obratih in med trženjem ribiških proizvodov morajo imeti inšpektorje, ki preverjajo predvsem zakonitost ulova, ribolovno orodje in motorje plovil ter ustreznost vseh zahtevanih dokumentov in deklaracij.

7. Sankcije

Države članice morajo poskrbeti, da se po ugotovitvi kršitev naložijo ustrezne sankcije, ki morajo biti učinkovite, sorazmerne in odvračilne ter sestavljene iz upravnih ukrepov in/ali kazenskih postopkov. Nekatere dejavnosti so opredeljene kot hude kršitve v vseh državah članicah. Uporablja se sistem točk, kjer se imetniku/kapitanu ribiškega plovila, ki je storil hudo kršitev, dodelijo kazenske točke, zaradi česar je mogoče najprej začasno, nato pa tudi trajno odvzeti dovoljenje za gospodarski ribolov.

B. Uredba o trajnostnem upravljanju zunanjih ribiških flot

Za plovila EU, ki lovijo v vodah zunaj jurisdikcije držav članic, in plovila, ki niso iz EU in lovijo v njenih vodah, se uporablja poseben postopek za izdajo dovoljenja. Sistem izdajanja in upravljanja dovoljenj za ribolov, ki je bil prej opredeljen v Uredbi (ES) št. 1006/2008 (uredba o dovoljenjih za ribolov), je bil revidiran z uredbo o trajnostnem upravljanju zunanjih ribiških flot.

S to uredbo sta se izboljšala spremljanje in preglednost zunanje ribiške flote EU na podlagi načela, da mora vsako plovilo, ki lovi zunaj voda EU, odobriti in spremljati država članica zastave, ne glede na območje in okvir, v katerem deluje. Področje uporabe

sistema dovoljenj je bilo razširjeno na prakse, kot so zasebni sporazumi med podjetji EU in državami nečlanicami EU, zakup ribiških plovil EU in plovil, ki se vrnejo v register flote EU po opravljanju dejavnosti pod zastavo države, ki ni članica EU (sprememba zastave). Države članice morajo pri izdaji dovoljenj ribiškim plovilom uporabljati skupna merila za upravičenost, dopolnjena s posebnimi pogoji glede na naravo dovoljenja. Z uredbo o trajnostnem upravljanju zunanjih ribiških flot je del elektronskega registra dovoljenj za ribolov, ki kaže, kdo ribari kaj in kje, postal javno dostopen.

C. Uredba o nezakonitem, neprijavljenem in nereguliranem ribolovu

Nezakoniti, neprijavljeni in neregulirani ribolov je splošno priznan kot precejšen okoljski, gospodarski in socialni problem. EU je v odgovor na to svetovno težavo sprejela uredbo o nezakonitem, neprijavljenem in nereguliranem ribolovu, ki ostaja prelomni del ribiške zakonodaje na svetovni ravni. Ta uredba je začela veljati januarja 2010, dopolnjuje pa jo Uredba Komisije (ES) št. 1010/2009, v kateri je podrobno določeno njeno izvajanje. Uporablja se za vsa plovila, ki izrabljajo ribolovne vire, namenjene za trg EU, in za vse državljane EU, ki opravljajo ribolovne dejavnosti, vendar so države zastave še naprej prve odgovorne za uveljavljanje pravil za svoja plovila, obalne države pa, da spremljajo svoje vode. Uredba se uporabi le, kadar ta dva mehanizma ne delujeta in kadar država zastave ali obalna država ne kaznuje hudih kršitev.

Glavni cilj uredbe o nezakonitem, neprijavljenem in nereguliranem ribolovu je preprečevanje uvoza proizvodov, ulovljenih s takim ribolovom, v EU, odvračanje od njega in njegovo odpravljanje. Ključni elementi te uredbe so zato tržni ukrepi: sistem potrdil o ulovu, s katerim se lahko na trg EU dajejo le ribe, potrjene kot zakonite, in postopek kartiranja za države nečlanice EU, ki veljajo za nesodelujoče, kar lahko privede do ukrepov za omejevanje trgovine. Te ključne elemente spremljajo niz ukrepov države pristanišča, določbe za redno objavljanje seznama plovil, ki izvajajo nezakonit, neprijavljen in nereguliran ribolov, ter postopek za kaznovanje gospodarskih subjektov EU, ki izvajajo ali podpirajo tak ribolov kjer koli po svetu in pod katero koli zastavo.

D. Evropska agencija za nadzor ribištva

Evropska agencija za nadzor ribištva je bila ustanovljena leta 2005 in začela delovati leta 2007, v tem času pa je dosegla boljše izvrševanje in usklajevanje, saj združuje sredstva na ravni EU in nacionalni ravni na področju nadzora, inšpekcijskih pregledov in spremljanja ribolovnih dejavnosti, njen glavni instrument pa so načrti skupne uporabe. Z uredbo o nadzoru so bila agenciji dodeljena nova pooblastila, da bi bilo njeno delovanje učinkovitejše. Dejavnosti agencije se financirajo iz treh virov: proračuna EU, plačil držav članic za opravljene storitve ter prihodkov od objav, usposabljanj in drugih storitev, ki jih opravlja.

Naloga Evropske agencije za nadzor ribištva je določena v Uredbi (EU) 2019/473. Vključuje tudi sodelovanje z Evropsko agencijo za mejno in obalno stražo ter Evropsko agencijo za pomorsko varnost v okviru njunih pristojnosti, da se poveča učinkovitost nalog obalne straže, kot so pomorska varnost, zaščita, iskanje in reševanje, nadzor meje, nadzor ribištva, splošni kazenski pregon in varstvo okolja. Evropska agencija za pomorsko varnost Evropski agenciji za mejno in obalno stražo ter Evropski agenciji za nadzor ribištva nudi integrirane pomorske storitve, ki temeljijo na sistemih javljanja z ladij in drugih orodjih za nadzor. Med te storitve obveščanja sodijo odkrivanje,

prepoznavanje in sledenje plovil, spremljanje odhodnih točk in odkrivanje anomalij, kar omogoča odkrivanje nezakonitega, neprijavljenega in nereguliranega ribolova.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament je od sprejetja Lizbonske pogodbe sozakonodajalec po rednem zakonodajnem postopku in ima pomembno vlogo pri reviziji sistema za nadzor ribištva. Pregleduje tudi letno poročilo Evropske agencije za nadzor ribištva in potrjuje njen proračun.

Parlament natančno preučuje nadzorne ukrepe, saj je učinkovito in nediskriminatorno izvajanje pravil eden od temeljnih stebrov skupne ribiške politike. Redno sprejema stališča o različnih vidikih nadzornega sistema. Glej na primer njegovo resolucijo z dne 18. januarja 2024 o vplivu nezakonitega ribolova na prehransko varnost.

Nedavne raziskave Odbora za ribištvo v zvezi z razvojem na področju nadzora vključujejo:

— delavnico o elektronskih tehnologijah za nadzor ribištva, sestavljeno iz treh delov: sistemi za posredovanje podatkov o položaju, elektronski sistemi za spremljanje in sistemi, prilagojeni za mala plovila;

— briefing o nezakonitem, neprijavljenem in nereguliranem ribolovu, ki vsebuje pregled sistema izdajanja kartonov EU, vzpostavljenega z uredbo o nezakonitem, neprijavljenem in nereguliranem ribolovu.

To poglavje kratkega vodnika je pripravil Tematski sektor Evropskega parlamenta za kohezijo, kmetijstvo in socialne politike. Za več informacij obiščite spletišče Odbora za ribištvo.

Irina Popescu
03/2026